

УДК 811.124'373-029:7]''00/02''

СЕМАНТИЧНА МОТИВАЦІЯ ЛЕКСИКИ НА ПОЗНАЧЕННЯ ДОРОГОЦІННИХ ТА НАПІВДОРОГОЦІННИХ ЮВЕЛІРНИХ КАМЕНІВ У ТВОРІ ПЛІНІЯ СТАРШОГО «HISTORIA NATURALIS»

Пилипів О.Г., Липецький А.Д.

Львівський національний університет імені Івана Франка

Статтю присвячено проблемам мотивованості слова, встановленню мотиваційних ознак, покладених в основу номінації дорогоцінних та напівдорогоцінних каменів у латинській мові на матеріалі твору Плінія Старшого «*Historia naturalis*». Розглянуто обширну лексико-семантичну групу номінацій, які іменують дорогоцінні камені за різними мотиваційними ознаками. За допомогою етимологічного аналізу визначено мотивованість термінів. У ході дослідження встановлено, що створення лексики на позначення дорогоцінних та напівдорогоцінних каменів відбувалось здебільшого внаслідок метафоричного перенесення за зовнішньою ознакою кольору.

Ключові слова: термінологічна номінація, мотив номінації, назви дорогоцінних та напівдорогоцінних каменів у творі Плінія Старшого «*Historia naturalis*», лексична одиниця, латинська мова.

Постановка проблеми. Теорія номінації (ономасіологія) зайняла важливе місце в лінгвістичних дослідженнях ХХІ-го століття, будучи важливою складовою лінгвістичного опису лексичних одиниць. Адже ономасіологічні дослідження дають відповідь на таке важливе питання, як у мові відбувається позначення реалій світу.

Номінація здійснюється на різних рівнях мислення і проходить наступні етапи: формування поняття, створення найменування, закріплення номінації в системі мови, реалізація мовних номінацій в конкретних мовленнєвих актах.

Мотиваційна ознака – це семантичний компонент, який є основою називання мовної одиниці [3, с. 15]. В акті мотивованої номінації береться якась одна або кілька найпомітніших ознак, які при характеристиці того чи іншого предмета виходять на перший план. Вибір мотиваційної ознаки може залежати від ментально-психічних та соціальних особливостей сприйняття мовцем світу. Мотиваційна ознака вербально експлікує внутрішню форму слова [13, с. 112–127].

Засобами номінації є фонетичні, морфологічні, лексико-фразеологічні та синтаксичні одиниці мови. Слово дає назву явищу, а отже виконує в мові номінаційну функцію. У значенні слова відбивається вся складність мови як суспільного явища взагалі і слова як мовної одиниці, в якій взаємодіють мовні елементи різних рівнів. Значення слова утворюється внаслідок абстрагуючої діяльності людського мислення в процесі пізнання навколишнього світу. У різних народів в основу найменування одних і тих же об'єктів можуть бути покладені різні ознаки, а тому зв'язок між словом і предметом умовний.

Жодне з питань у теорії номінації не викликало, мабуть, такої кількості дискусій, як питання про вмотивованість назви, оскільки поняття мотивованого слова є центральним у теорії номінації. В ономасіології мотивованість розглядається як результат створення мотивованої форми найменування на основі мотиваційної ознаки, що лягла в основу найменування [3, с. 15]. В.П. Даниленко називає мотивованість принципом номінації [4, с. 62–65]. Такої ж думки дотримується В.М. Лейчик, який вважає, що є достатньо багато одиниць немотивованих, частково мотивованих або хибно мотивованих [9, с. 121].

У сучасному мовознавстві наприкінці ХХ-го століття виник новий напрямок у теорії номінації – мотивологія. Він продовжив пошуки в царині філософії мови, започатковані грецьким філософом Платоном, який вперше задумався над явищем мотивації слів та увів поняття «ідея імені» та «ідея образу». Сучасні послідовники Платона – Г. фон Гумбольдт та О. Потебня провели глибоке дослідження явища мотивації слів, давши йому назву «внутрішня форма слова». За О. Потебнею, «внутрішня форма є відношенням змісту думки до свідомості; вона показує, як уявляється людині її власна думка» [11, с. 98]. Внутрішня форма є найближчим етимологічним значенням слова, тією ознакою, яка складає «центр образу, одну з його ознак, що переважає всі інші ознаки» [11, с. 130]. Основні проблеми, які розглядає мотивологія, на думку дослідників, стосуються взаємозв'язку внутрішньої форми і мотивованості, повноти/частковості мотивації, встановлення типологічних параметрів мотивації, зв'язку мотивації з категоріями словотвору тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню мотиваційних процесів під різними кутами зору та на матеріалі різних шарів лексико-семантичної системи мови присвячені численні праці як вітчизняних, так і зарубіжних мовознавців (Р. Шухард, Й.О.Х. Есперсен, Й. Гржега, Т.І. Вендіна, П.Ю. Гриценко, Т.Л. Канделаки, Т.Р. Кияк, В. Наумова, І. Козлова, В. Маслова, Н. Фурман, А. Архангельська, О. Блінова, Г. Бреккле, М. Голєв, Р. Гржегорчикова, М. Докуліл, Н. Нестерова, А. Ростова, О. Селіванова, О. Топорова, Л. Фроляк, І. Улуханова, Т. Ястремська та ін.). Зокрема, особливо цінними є дослідження мотивованості у сфері професійної лексики, результати яких можуть бути використані не лише у теоретичному аспекті, а й у практиці унормування терміносистем.

Мовознавці виділяють лексичну і словотвірну мотивованість. Лексична мотивованість пов'язана з вираженням мотиваційної ознаки у слові, а словотвірна – з наявністю у нього класифікаційної ознаки.

Залежно від способу мотивування (мовного чи позамовного) виділяють абсолютну (зовнішню) і відносну (внутрішню) мотивованість. Абсолют-

на мотивованість передбачає зумовленість найменування звуковою формою, а відносна мотивованість пов'язується з формою номінації через посередництво інших номінацій, часто немотивованих [2, с. 34].

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми. Поза увагою науковців залишається розгляд мовних та позамовних чинників, які вплинули на вибір найменувань ювелірних каменів у латинській мові.

Об'єктом нашого дослідження обрано спеціальну лексикону на позначення дорогоцінних та напівдорогоцінних каменів у латинській мові на матеріалі твору Плінія Старшого «*Historia naturalis*», зважаючи на її культурологічну значимість.

Метою статті є виявлення мотивів семантичної мотивації прототермінів на позначення дорогоцінних та напівдорогоцінних каменів у творі Плінія Старшого «*Historia naturalis*».

Виклад основного матеріалу дослідження. Опису дорогоцінних та напівдорогоцінних каменів Пліній Старший присвятив 37 книгу своєї енциклопедичної праці, де стверджує, що першим дорогоцінним каменем був уламок Кавказької скелі, до якої був закований Прометей. Цей уламок був обрамлений в залізо і одягнутий на палець. Таким був перший перстень і таким був перший дорогоцінний камінь [17, 37, I, с. 386].

Римляни для утворення назв каменів використовували транслітеровані слова грецького походження з опорним словом «*lithus*» (камінь), до якого додавалось означення, що його характеризувало, наприклад *chrysolithus*. В інших випадках для утворення назви дорогоцінних каменів використовували суфікс *-ite-*, що вказує на подібність. Наприклад, камінь *selenites* названий через схожість до місяця (грец. *σελήνη*), назва «*molochites*» – через схожість до квітки мальви (грец. *μαλάχη*). Створення назв однієї тематичної групи за одним словотвірним (мотиваційним) типом є позитивним чинником у термінотворенні.

Назви дорогоцінних каменів у Плінія становлять обширну лексико-семантичну групу номінацій, які іменують дорогоцінні камені за різними мотиваційними ознаками.

Мотиваційні ознаки, відповідно до класифікації В. Гака [2, с. 273], можна поділити на дві групи: кваліфікативні та релятивні. До кваліфікативних ми відносимо ознаки, що характеризують дорогоцінні камені на підставі кольору, форми, схожості з рослинами, тваринами, якісних характеристик. Релятивні ознаки характеризують предмети через їх зв'язки із іншими об'єктами (просторові відносини, приналежність, функцію тощо). Мотивованість часто доводиться встановлювати завдяки етимологічному аналізу.

Щодо мотиваційних ознак, покладених в основу номінації досліджуваних дорогоцінних каменів, нами були виявлені такі:

– **колір каменя** – 42% (*haematites*, *selenites*, *chrysoprasius*, *chrysolithus*, *callais*, *smaragdus*, *chrysoberyllus*, *sapphirus*, *carbunculus*, *iaspis*).

Пліній Старший згадує про напівдорогоцінний камінь гематит (*haematites*). Назва «гематит» походить від грецького слова «*αἷμα*» (кров) або *αἰματοειδής* (схожий на кров).

У перекладі з грецької «*sappheiros*» дослівно означає «синій або блакитний». I.X. Дворецький

вважає, що це слово єврейського походження і вжито у Новому Завіті. Український етимологічний словник тлумачить грецьке слово «*σαπφείρος*» як похідне від єврейського «*sappir*», що зводиться до «*sanipriya*» (улюблений Сатурном) [7, с. 180]. Не зважаючи на той факт, що тлумачення назви цього мінералу містить лише найменування одного відтінку, забарвлення каменя можуть бути різними: зелені, жовті, оранжеві тощо.

Назва дорогоцінного каменю *callais*, який у наш час відомий під назвою «бірюза», ймовірно, походить від грецького слова «*καλλάϊνος*», яке перекладається як «бірюзовий» [5, с. 865].

Згадує Пліній і про камінь смарагд, але мова йде не про смарагд у сучасному розумінні, а про зелений мінерал типу берилу, малахіту чи яшми. «*Tertia auctoritas smaragdis perhibetur pluribus de causis*» [17, 37, XVI, с. 409]. За Плінієм, основною з численних причин такої високої оцінки є зелений колір цього мінералу. Назва «*smaragdus*» виникло на основі грец. «*σμάραγδος*», яке походить від індійського «*smamit*» (зелений камінь) [16, с. 713]. Існує також думка, що слово «*smaragdus*» є перського походження, а змінені форми латинського *smaragdus*, такі, як *esmeraude*, *emeraude* і *esmeralde*, дійшли до наших часів (англійське *emerald*). Вважають, що це слово через церковнослов'янське посередництво запозичено в давньоруську мову з грец. *σμάραγδος* (*μάραγδος*), як і давньоінд. *marak(a)tam*, і виводиться від аккадського «*barragtu*», гебрейського «*bārjkkjt*», що в свою чергу походить від семітського «*brg*» (блищати) [7, с. 316]. Смарагд займає привілейоване місце серед коштовних каменів.

«Берили, здається, одного роду з ними (смарагдами), або подібні до них. Індія їх народила, і рідко знаходять їх в іншому місці» [17, 37, XX, с. 414]. Так Пліній Старший у своїй «*Historia naturalis*» пише про дорогоцінний камінь під назвою *beryllus*, який вперше згадується в працях Теофраста (IV–III ст. до н.е.). Можливо, Теофраст запозичив це слово із санскриту, де воно означало «блискучий камінь». Прийнято вважати, що назва мінералу походить від грецького слова «*βήρυλλος*» (берил), яке в стародавні часи використовувалось для позначення будь-яких видів зелених мінералів [10, с. 93]. За іншою версією, назва походить від міста Веллур на півдні Індії.

Мотиваційна ознака кольору лягла і в основу найменування каменя *chrysolithus* (хризоліт). Назва «*chrysolithus*» перекладається як «золотий камінь». Слово зустрічається у стародавніх текстах з III ст. до н.е. [14, с. 1758].

Пліній Старший, описуючи дорогоцінний камінь *beryllus*, пише про один з його різновидів: *Probatissimi ex iis sunt, qui viriditatem maris puri imitantur* [17, 37, XX, с. 414]. – «Найкращі з них є ті, які схожі до зелені моря». Він не подає назви цього різновиду берилу, але можливо, що він мав на увазі мінерал **аквамарин**.

Назва каменю **онікс** (онікс) походить від грецького «*ὄνυξ*» – ніготь, тому що своїм білим кольором схожий до білизни нігтя [14, с. 1374; 16, с. 1587].

У Плінія Старшого знаходимо також опис дорогоцінного каменю, що має латинську назву «**carbunculus**» (карбункул), яка є деминутивом від «*carbo*» «вугілля» [14, с. 1674]. Йдеться про рідкіс-

ний дорогоцінний камінь насиченого темно-червоного кольору. При сонячному світлі карбункул змінює свій колір і стає схожим на тліоче вугілля.

Найменування «**iaspis**» (яшма) зустрічається паралельно з латинською назвою яшми – *hiaspis*. Пліній пише про цей камінь так: *Viret et saepe translucet iaspis...* – «Яшма зеленіє і часто буває прозорою» [17, 37, XXXVII, с. 430].

– **якісні характеристики мінералу – 4%** (*adamas* – алмаз);

Назва «*adamas*» походить від грецького «*ἀδάμας*» або «*ἀδάμαστος*» (непереможний, непохитний, непереборний). Араби називали цей дорогоцінний камінь «*almas*» (найтвердіший) [14, с. 176].

– **магічні властивості каменю – 4%** (*amethystus*);

Камінь аметист отримав свою назву від грецького слова «*ἀμέθυστος*» – той, який оберігає від сп'яніння, тому що вважалося, що цей камінь має магічні властивості, і людина, яка має його при собі, не п'яніє [14, с. 203]. У Стародавній Греції вина розводили перед вживанням до кольору аметиста, що служило своєрідним еталоном. У словнику Вейсмана знаходимо, що «*ἀμέθυστος*» – це дорогоцінний камінь аметист, а може бути і засіб проти сп'яніння [1, с. 64]. Звідси стає зрозумілим один із синонімів аметиста у Стародавньому Римі – камінь Бахуса – бога виноградарства та виноробства [8, с. 26].

– **власні імена – 8%** (*obsidianus*);

Походження назви напівдорогоцінного каменю «обсидіан» має кілька можливих джерел. Назва мінералу може походити від грец. *ὄψις* («*opsis*») – видовище, так як в давнину цей матеріал застосовувався для виготовлення дзеркал. Однак багато дослідників припускають походження назви від лат. «*Obsidianus lapis*» або «*Obsianus lapis*» – камінь Обсидія (або Обсія), від імені римського воїна Обсидія (або Обсія), який вперше привіз в Рим камінь з Ефіопії. Саме з такою етимологією обсидіан згадується в енциклопедії Плінія Старшого: *In genere vitri et Obsidiana numerantur, ad similitudinem lapidis, quem in Aethiopia invenit Obsidius, nigerrimi coloris, aliquando et translucidi, crassiore visu, atque in speculis parietum pro imagine umbras reddente. Gemmas multi ex eo faciunt...* – «До виду скла додається і обсидіан, схожий до каменю, який був знайдений Обсидієм в Ефіопії кольору досить чорного, іноді прозорий, але з великою чорнотою, будучи використаний на стінки дзеркал, відображає тінь замість зображення. Більшість робить з нього прикраси...» [17, 36, LXVII, с. 381].

– **місця їхньої знахідки чи видобування – 17%** (*gagates, agates i topazius, sardonix*);

Мотиваційною ознакою для найменування одного з найкрасивіших ювелірних каменів під назвою «**topazius**» (топаз), на думку Плінія Старшого, є острів Топаз, де вперше знайшли камінь. Назва острова в свою чергу походить від грецького дієслова «*τοπάζω*», яке перекладається «шукати» (острів часто закритий туманом) [14, с. 1809]. Найменування цього дорогоцінного каменю в латинській мові має різне оформлення: *topazus (os), topazius, topazion, topazon*.

Назва **achates**, засвідчена Плінієм, походить від грецького «*ἄχάτης*» – річки Ахат, яка знаходилась в Сирії. Альтернативним є припущення, що назва походить від самітського слова «*axit*» чи

арабського «Акік» чи грецького «*ἀγαθός*» (щасливий). У Стародавньому Римі агат бул присвячений богині плодівих дерев і достатку Помоні, його носили як талисман для багатства, удачі та сімейного благополуччя.

У Плінія Старшого вперше засвідчена назва мінералу «**gagates**» (гагат). Як зазначає Пліній, мінерал гагат названий на честь міста і річки з однойменною назвою *Gagis*, де цей камінь вперше був знайдений [17, 36, XXXIV, с. 361].

Найменування каменю **sardonychus** (сардонікс) або **sardonix**, очевидно, походить від злиття двох грецьких слів «*σάρδιον*» і «*ὄνυξ*». Грецьке слово «*σάρδιον*» походить від назви міста в Лідії Сарди (грец. *Σάρδεϊς*) [14, с. 1693], а слово «*ὄνυξ*» – ніготь. Можливо, цей камінь був подібним до онікса і знайдений у Сардах.

– **загальна оцінка фізичних властивостей – 4%** (*opalus, crystallus*);

З давніх-давен камінь під назвою **opalus** (опал) викликав захоплення. Це можна простежити у Плінія Старшого: «З усіх дорогоцінних каменів саме опал викликає найбільші труднощі при описі. Є в ньому тонкий вогонь карбункула, фіолетовий відблиск аметисту, аквамаринові тінні смарагду, змішані всі разом неймовірно світяться» [17, 37, XXI, с. 416]. Назва опалу походить від лат. «*opalus*», яке через грец. *ὀπάλλιος* зводиться до давньоінд. «*upalah*» (чол. р.), що перекладається як «камінь», або «*upalā*» (жін. р.) – «верхній камінь у млині» [6, с. 195]. За Плінієм, підтвердженням цього є місце народження опалів – Індія.

У «*Historia naturalis*» знаходимо також відомості про камінь **selenites** (селеніт або місячний камінь). Найменування «*selenites*» походить від грецького слова «*σελήνη*», що означає «місяць» [15, с. 1805]. Можна також припустити, що цей камінь названий на честь богині місяця Селени, яка ототожнювалась з Артемідією.

Пліній Старший згадує ще один ювелірний камінь під назвою **crystallus** (гірський кришталь), назва якого походить від грецького слова «*κρύσταλλος*» (лід) [14, с. 1770]. Стародавні люди вважали, що гірський кришталь – це кристали льоду, замороженого богами і відправленого на землю.

– **подібність до рослин – 8%** (*hyacinthus i molochites*);

Назва дорогоцінного каменю **hyacinthus** (гіацинт) пояснюється схожістю кольору каменя і квітки з такою ж назвою. Латинський термін «*hyacinthus*» походить від грецької назви квітки гіацинт «*ὑάκινθος*», яка згадується у Новому Завіті [15, с. 1918]. У наш час, гіацинт – це прозорий вид мінералу цирконію. Російський вчений В. Севергін вважає, що камінь, який описує Пліній Старший, не є нинішнім гіацинтом, а сапфіром [12, с. 158].

У «*Historia naturalis*» знаходимо опис ювелірно-напівдорогоцінного каменю під назвою **molochites** (малахіт): «Непрозорий малахіт. Він більш густого зеленого кольору і отримав назву від кольору мальви» [17, 37, XXXVI, с. 429]. Справді, назва «*molochites*» походить від грецького слова «*μολάχη*», що перекладається як «мальва» [14, с. 1014; 15, с. 1184].

– **подібність до окрасу тварин – 4%** (*batrachites*);

Назва каменю **batrachites** (жабовик) походить від грецького слова «*βάτραχος*» (жаба). У римлян цей камінь називався божественним.

Висновки. Проведене нами дослідження дає підстави зробити наступні висновки. Важливою мовною характеристикою даної тематичної групи є гетерогенність її походження. Нами встановлено, що Пліній Старший у своїй праці описує 24 ювелірні камені (16 дорогоцінних і 8 напівдорогоцінних), з яких 15 мають найменування давньогрецького, 4 – латинського і 5 – іншомовного походження. Характерно, що кількість назв дорогоцінних каменів, які походять з латинської, приблизно в 4 рази менша, ніж тих, які походять з грецької мови.

Усі досліджені нами найменування є відносно мотивованими. Мотиваційні ознаки, покладені в основу найменувань, допускають можливість вибору, характеризуються різноманітністю, деякою невпорядкованістю, що пов'язана зі специфічним характером формування даної тематичної групи.

Якщо розглядати назви дорогоцінних каменів, використані у Плінія Старшого, відповідно до опозиції повна/часткова мотивованість, можна констатувати, що незначна частина із них мотивовані повністю, тобто і лексично, і структур-

но, їх семантика виводиться зі значення окремих морфем. Більшість мотиваційних ознак є кваліфікативними. Щодо критерію сильна/слабка інформативність мотивованих назв, на наш погляд, він є доволі умовним, оскільки в основу номінації покладено, зазвичай, якусь одну ознаку, і саме від того, наскільки вона важлива, залежить ступінь інформативності.

У період формування даної тематичної групи слів спостерігається використання загальноживаної лексики (*amethystus, crystallus, carbunculus, hyacinthus, onyx, adamas, beryllus, smaragdus*).

Лексика на позначення дорогоцінних та напівдорогоцінних каменів створювалась внаслідок метафоричного перенесення за зовнішньою ознакою кольору добре знайомих людині тварин (жаба), квіток (мальва, гіацинт), частин тіла людини (ніготь), фізіологічних рідин (кров), паливної сировини (вугілля), природних явищ (місячного сяйва).

Перспективу подальших досліджень вбачаємо у глибокому поліаспектному мотивологічному аналізі лексики даної тематичної групи.

Список літератури:

1. Вейсман А.Д. Греческо-русский словарь. – Санкт-Петербург, 1899. – 1370 с.
2. Гак В.Г. Сопоставительная лексикология. / В.Г. Гак. – Москва: Международные отношения, 1977. – 264 с.
3. Голев Н.Д. Ономазиология как наука о номинации, II. О некоторых общих особенностях лексики и семантики в связи с разграничением ономазиологического и семасиологического подходов / Н.Д. Голев // Русское слово в языке и речи. – Кемерово: Издательство КемГУ, 1977. – Вып. 1. – С. 13–23.
4. Даниленко В.П. Русская терминология: опыт лингвистического описания / В.П. Даниленко. – Москва: Наука, 1977. – 246 с.
5. Дворецкий И.Х. Древнегреческо-русский словарь. – Москва, 1958. – Т. 1. – 1043 с.
6. Етимологічний словник української мови у 7 томах / Редкол. О.С. Мельничук (голов. ред.) та ін. – Київ: Наукова думка, 2003. – Т. 4 : Р-Т. – 656 с.
7. Етимологічний словник української мови у 7 томах / Редкол. О.С. Мельничук (голов. ред.) та ін. – Київ: Наукова думка, 2006. – Т. 5: Р-Т. – 704 с.
8. Куликов Б.Ф. Словарь камней-самоцветов / Куликов Б.Ф. – М.: Недра, 1982. – 160 с.
9. Лейчик В.М. Новое в советской науке о терминах. Обзор тематических сборников ИРЯ АН СССР / В.М. Лейчик // Вопросы языкознания, 1983. – № 5. – С. 118–127.
10. Митчелл Р. Названия минералов / Митчелл Р. – М.: Издательство «Мир», 1982. – 247 с.
11. Потенция А.А. Слово и миф / А.А. Потенция. – Москва: Правда, 1989. – 622 с.
12. Севергин В.М. Кайя Плиния Секунда. Естественная история ископаемых тел / Севергин В.М. – Санкт-Петербург, 1819. – 354 с.
13. Толстая С.М. Мотивационные семантические модели и картина мира / С.М. Толстая // Русский язык в научном освещении, 2002. – 1(3). – С. 112–127.
14. Этимологический словарь русского языка [уклад. Фасмер Макс]. – 1960. – 2248 с.
15. Frisk H. Griechisches etymologisches Wörterbuch / H. Frisk. – Heiderberg: Carl Winter Universitätverlag, 1968. – 2428 S.
16. Kluge Fr. Etymologisches Wörterbuch der Deutschen Sprache / Friedrich Kluge. – Berlin: Walter de Gruyter und Co., 1957. – 900 S.
17. Pliny the Elder. The Natural History translated by John Bostock, M.D., F.R.S., H.T. Riley, Esq., B.A., Ed. – Vol. VI. – London, 1857. – 530 p.

Пыльшив О.Г., Липецкий А.Д.

Львовский национальный университет имени Ивана Франко

СЕМАНТИЧЕСКАЯ МОТИВАЦИЯ ЛЕКСИКИ ДЛЯ ОБОЗНАЧЕНИЯ ДРАГОЦЕННЫХ И ПОЛУДРАГОЦЕННЫХ ЮВЕЛИРНЫХ КАМНЕЙ В ПРОИЗВЕДЕНИИ ПЛИНИЯ СТАРШЕГО «HISTORIA NATURALIS»

Аннотация

Статья посвящена проблемам мотивированности слова, установлению мотивационных признаков, положенных в основу номинации драгоценных и полудрагоценных камней в латинском языке на материале произведения Плиния Старшего «Historia naturalis». Рассмотрена обширная лексико-семантическая группа номинаций, которые называют драгоценные камни по разным мотивационными признаками. С помощью этимологического анализа определена мотивированность терминов. В ходе исследования установлено, что создание лексики для обозначения драгоценных и полудрагоценных камней происходило в основном в результате метафорического переноса по внешнему признаку цвета.

Ключевые слова: терминологическая номинация, мотив номинации, названия драгоценных и полудрагоценных камней в произведении Плиния Старшего «Historia naturalis», лексическая единица, латинский язык.

Pylypiv O.H., Lypetskyi A.D.

Ivan Franko National University of Lviv

SEMANTIC MOTIVATION OF PRECIOUS AND SEMIPRECIOUS STONES VOCABULARY IN THE “HISTORIA NATURALIS” WRITTEN BY PLINY THE ELDER

Summary

The article deals with the problems of word motivation, establishment of motivational attributes, which are the basis for the nomination of precious and semiprecious stones in Latin, using the “Historia naturalis” written by Pliny the Elder as a base source for the research. It is considered an extensive lexico-semantic group of nominations, which give names to precious and semiprecious stones through different motivational attributes. By means of etymological analysis, the motivation of terms is determined. The study found that the creation of vocabulary indicating precious and semiprecious stones occurred mainly as a result of metaphorical transfer by the external feature of color.

Keywords: terminological nomination, nomination motif, names of precious and semiprecious stones in the “Historia naturalis” written by Pliny the Elder, lexical unit, Latin.